

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

«ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»

*Матеріали міжнародної наукової конференції
присвяченої 80-річчю географічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

(м. Чернівці, 11-13 жовтня 2024 р.)

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

УДК: 502+316.3 (477)(08)
П-770

Редакційна колегія: Бучко Ж.І., Джаман В.О., Заблотовська Н.В, Заячук М.Д.
Кілінська К.Й., Кирилюк С.М. Король О.Д., Костащук
І.І., Поп'юк Я.А., Рідуш Б.Т., Руденко В.П., Сухий П.О.,
Холявчук Д.І., Чубрей О.С, Ющенко Ю.С.

П-770 **Природа і суспільство: виклики і поступ.** Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.) – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2024. – 324 с.
ISBN 978-966-423-890-5

У збірнику представлено матеріали міжнародної наукової конференції «Природа і суспільство: виклики і поступ» присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, де розкрито результати дослідження актуальних питань сучасної географічної науки.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 502+316.3 (477)(08)

ISBN 978-966-423-890-5

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

© Колектив авторів, 2024

ландшафтів та антропогенні навантаження на водні об'єкти області. Проф. В.М.Гуцуляк відомий дослідженнями з ландшафтознавства, геохімії ландшафтів, геоєкології, медичної географії. В цьому ж напрямку працювали під його керівництвом й молоді науковці. Під керівництвом проф. М.І.Кирилюка були проведені гідрологічні дослідження річок басейну Дністра і Прута. Проф. В.П.Руденко відомий теоретико-методологічними розробками і прикладними дослідженнями природно-ресурсного потенціалу. Під його керівництвом проведені конструктивно-географічні дослідження з оцінки водних та фауністичних ресурсів. Виключно конструктивно-географічні дослідження проводяться проф. К.Й.Кілінською, яка розробила теоретико-методологічний апарат та провела прикладні дослідження з оцінки природно-господарського різноманіття і аспіранти під її керівництвом також досліджують рекреаційно-туристичне різноманіття Чернівецької області.

Дослідження з конструктивної географії є практично спрямованими, тому охоплюють широке коло прикладних питань, спрямованих на оптимізацію природокористування на засадах сталого розвитку.

Таким чином, можна стверджувати про формування наукової школи з конструктивної географії на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, яка охоплює значний спектр досліджень Буковини і має значний потенціал для свого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бучко Ж. І. Транскордонні рекреаційно-туристичні комплекси України: методологія дослідження та пріоритети розвитку: автореф. дис. ... д-ра геогр. наук: 11.00.11 / Ж. І. Бучко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.;, 2019. – 40 с.
2. Кілінська К.Й. Еколого-прогнозна оцінка природно-господарської різноманітності Карпато-Подільського регіону України: автореф. дис... д-ра геогр. наук: 11.00.11 / К.Й. Кілінська; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. — Чернівці, 2008. — 40 с.
3. Кочеткова І.В. Динаміка захисту дисертаційних досліджень з конструктивно-географічної проблематики в Україні (1995-2021 рр.) / Ірина В Кочеткова // Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів. – 2024. – Випуск 4 спеціальний. – С. 19-28. – Режим доступу: <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.4.special-3/19>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Автореферати дисертацій – розширений (тематичний) пошук. – Режим доступу: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 29.08.2024)

ПЕРШИЙ ДРУКОВАНИЙ В УКРАЇНІ ГЕОГРАФІЧНО-ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Роман ЛОЗИНСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів
roman.lozynskyy@lnu.edu.ua

Анотація

У 1795 р. у Львові в друкарні А. Піллера виходив часопис “Zbiór Pism Ciekawych Służących do poznania Różnych Narodów i Krajów, wyjętych z dzienników i innych dzieł periodycznych, z kopersztuchami”. Це перший друкований в Україні географічно-історичний журнал. Його редактором був студент права Львівського університету Вавринець Суroveцький, згодом відомий польський економіст, історик, географ. У журналі надруковано такі географічні матеріали: “найновіший” опис росії, розповідь про

м. Женева, опис виверження Везувію в 1794 р., нариси про Східну Індію, зауваги про населення різних країв.

Ключові слова: географічно-історичний часопис, Львів, Вавринець Суroveцький, історія географії.

Abstract

In 1795, the journal "Zbiór Pism Ciekawych Służących do poznania Różnych Narodów i Krajów, wyjętych z dzienników i innych dzieł periodycznych, z kopersztynchami" was published in Lviv at Piller's printing house. This is the first geographical and historical journal published in Ukraine. It was published by a law student at Lviv University, Vavrynets Surovetski, later a well-known Polish economist, historian, and geographer. The journal published the following geographical materials: "the most recent" description of Russia, a story about the city of Geneva, a description of the eruption of Mount Vesuvius in 1794, essays about East India, and notes on the population of different countries.

Keywords: *geographical and historical journal, Lviv, Vavrynets Surovetski, history of geography.*

Відкриття у Львові австрійською владою в 1784 р. державного університету значно активізувало в столиці Галичини не лише освітнє і наукове життя, але й видавничу справу. Поміж періодичних видань, які виходили у Львові із часу відкриття університету й до кінця XVIII ст., виділяється журнал "Zbiór Pism Ciekawych służących do poznania różnych narodów i krajów, wyjętych z dzienników i innych dzieł periodycznych, z kopersztynchami" ("Збірка цікавих листів для пізнання народів і країв, узятих із газет й інших періодичних видань, з мідьоритами") [1], що виходив у 1795 р. Журнал редагував студент права Львівського університету Вавринець Суroveцький.

Це був ілюстрований часопис польською мовою, який виходив щомісяця в друкарні Антона Піллера. Усього вийшло шість чисел журналу (січень – червень 1795 р.). Його видавали як додаток до щоденної львівської газети "Dziennik patriotycznych polityków".

Географічна тематика в журналі була представлена найширше, як порівняти з іншими, на другому місці йшли історичні матеріали. Крім цього, у кожному номері часопису друкували декілька статей іншого тематичного спрямування: політика, винаходи, визначні особистості, виховання. Дослідники польської періодичної преси ідентифікують це видання як перший польський географічно-історичний журнал [2]. Водночас львівський "Zbiór Pism Ciekawych ..." – це перший друкований в Україні географічно-історичний журнал.

У журналі переважали науково-популярні й наукові статті, читача знайомили з культурою та звичаями різних регіонів світу. Виклад матеріалу був почасти моралізаторським [3]. За словами львівського публіциста, історика літератури і театру, журналіста й редактора другої половини XIX ст. Станіслава Шнюр-Пепловського (1869-1900) "Zbiór Pism Ciekawych..." було редаговано, як на ті часи, дуже майстерно, а виклад матеріалу, якість розміщених текстів були значно вищими, ніж пізніше львівські видання перших десятиліть XIX ст. [4].

Усього вийшло шість номерів журналу, з січня до червня 1795 р. Матеріали для публікації запозичували здебільшого з франкомовних джерел. Головні географічні, або тісно пов'язані з географією матеріали, надруковані в ньому, це:

– опис росії: “*Najnowsze opisanie czyli charakterystyka Rosyi*” (в першому і другому числах часопису), переклад книги “*Podróży P. A. Swetous Esq. do Norwegii, Danii i Państwa Rosyjskiego...*”;

– розповідь про швейцарське м. Женева: “*Los Jenewy Wystawiony za przykład Monarchom, Magistratom i Mieszkańcom wszelkich Kraiów...*” (друге число);

– опис виверження Везувію 15 червня 1794 р.: “*Opisanie ostatniego Wybuchnienia Wezuwiusza pod dniem 15 czerwca 1794 roku ...*” (третє число);

– нариси про Східну Індію і життєпис Воррена Гастінгса, першого генерал-губернатора Індії: “*Niektóre Uwagi nad Indyą Wschodnią, i życie sławney Familii Warren Hastings wyięte z listów Wdowy de la Roche pisanych w roku 1787*” (третє число);

– зауваги про населення різних країв: “*Uwagi nad ludnością kraiów*” (шосте число).

Головним історичним твором, який розміщено в журналі, була “Історія Польщі від початку до сьогодення” (“*Dzieje Polski od początku do terażniejszych czasów*”), його частини друкували у всіх номерах журналу.

Видавець часопису, Вавринець Суroveцький гербу Стремено (пол. *Wawrzyniec Surowiecki, herbu Strzemię, 1769–1827*) – це польський науковець, економіст, історик, географ, антрополог, археолог [5]. Походив із середньозаможної шляхти. Народився на Великопольщі. Навчався у Львівському університеті (1795–1798). У цей період, крім “*Zbiór Pism Ciekawych...*”, редагував також “*Dziennik Patriotycznych Polityków*” (1795–1798).

Найбільше В. Суroveцький відомий як дослідник дохристиянського періоду в історії слов’ян. Головні його праці, пов’язані з географією, вийшли у Варшаві вже в XIX ст.: “Про занепад промислу й міст у Польщі” (“*O upadku przemysłu i miast w Polsce*”, 1810), “Про ріки і сплави країв Варшавського князівства” (“*O rzekach i spławach krajów Księstwa Warszawskiego*”, 1811), “Про статистику Варшавського князівства” (“*O statystyce Księstwa Warszawskiego*”, 1812). В. Суroveцького називають одним із творців польської економічної географії. Він є також автором неопублікованої розвідки “Про єзуїтів у Польщі” (пол. “*O jezuitach w Polsce*”), яка вважається втраченою. Можливо, є автором не підписаної статті “Про судноплавство та сполучення деяких національних річок” (пол. “*O spławności i połączeniu niektórych rzek krajowych*”, в “*Pamiętnik Warszawski*”, грудень 1809) [5].

Продовженням цієї розвідки буде наукова стаття з ґрунтовнішим аналізом змісту матеріалів журналу та його значення для історії географії в Україні.

Список використаних джерел:

1. *Zbiór Pism Ciekawych Służących do poznania Różnych Narodów i Krajów, wyjętych z dzienników i innych dzieł periodycznych, z kopiersztychami. Część I–VI. Lwów, dr. A. Pillera, 1795.*

2. Łojek J., red. *Historia prasy polskiej, t. 1: Prasa polska 1661–1864, t. 2: Prasa polska 1864–1918, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1976.*

3. Rusińska-Giertych H. *Czasopiśmiennictwo lwowskie do końca XVIII wieku. Вісн. Львів. ун-ту. Серія книгознавство. Львів, 2007. Вип. 2. С. 76–84.*

4. Schnür-Pepłowski S. *Biały kruk. Kartka z dziejów literatury galicyjskiej. Gazeta Lwowska 1895, nr 20. s. 3.*

5. Aleksandrowska E. *Surowiecki Wawrzyniec. Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny, t. IV: S–T (koordynacja całości Roman Loth), Warszawa 2003, s. 173–174.*